

Steenuilen in de gemeente Aa en Hunze

Steenuilen door de jaren heen

5 jaar ambassadeurschap

Steenuilen in Aa & Hunze

Inleiding

In 2018 is de gemeente Aa en Hunze ambassadeur geworden van de steenuil. Dit in het kader van het samenwerkingsverband Heel Drenthe Zoemt die Drentse bestuurders heeft uitgedaagd om ambassadeur te worden van een boerenlandsoort. Eén van de doelen was de noodzakelijke versterking van de biodiversiteit op het Drentse platteland. Nu we vijf jaar verder zijn is dit onderwerp onverminderd belangrijk en staat het nog steeds en in toenemende mate in de belangstelling.

De steenuil is door de gemeente Aa en Hunze destijds gekozen omdat deze als icoonsoort voor de biodiversiteit van het kleinschalige boerenlandschap (cultuurlandschap) gezien kan worden. Gaat het met de steenuil goed in een omgeving, dan hebben ook andere soorten daar zichtbaar baat bij.

De aanwezigheid van de steenuil in de buurt van mensen maakt deze soort zowel mysterieus als aaibaar. Mysterieus aangezien vele mensen niet dagelijks een (steen)uil zien, terwijl ze wel dichtbij de mensen voorkomen op de kleinschalige (hobby)boerenerven. Aaibaar omdat dit kleinste uiltje van het land ook overdag zichtbaar is in de territoria en erfbewoners het als hun uiltje gaan beschouwen als deze eenmaal is gevestigd.

De gemeente Aa en Hunze heeft in juni 2018 tijdens de natuurwerkplaats in het kader van de steenuil met betrokken bewoners, boeren en deskundigen geïnventariseerd wat er gedaan kon worden voor de steenuilen in het kader van het verbeteren van de leefomgeving. Daaruit zijn concrete zaken naar voren gekomen.

In de afgelopen jaren heeft er veel plaatsgevonden in de gemeente Aa en Hunze om het de steenuilen nog meer naar hun zin te maken. Er zijn erfadviezen gegeven aan betrokken erfgenamen door medewerkers van Landschapsbeheer Drenthe en door extra middelen was het mogelijk om vanuit de Stichting Steenuilenwerkgroep Drenthe de actieve werkgroepen in de gemeente nog meer, maar vooral ook gericht te ondersteunen.

In dit rapport wordt opgetekend hoe de ontwikkeling van de steenuilen door de tijd in de gemeente Aa en Hunze is geweest, welke dingen er al zijn gedaan, welke successen zijn behaald en waar nog kansen liggen.

Figuur 1: Steenuil in agrarisch landschap (Ruurd Jelle van der Leij)

*Erwin Bruulsema
Voorzitter
Stichting Steenuilenwerkgroep Drenthe*

1. De steenuil en verandering

1.1. Wat heeft een steenuil nodig

De steenuil is het kleinste uiltje van ons land en is gebaat bij een kleinschalig boerenlandschap (cultuurlandschap). Liefst niet te netjes. Rommelhoekjes zijn wenselijk, omdat daar altijd wel iets te vinden is qua prooidieren. Steenuilen zijn niet heel kieskeurig qua voedsel. In gewicht zijn muizen het belangrijkste voedsel, maar ook durven ze af en toe wel een (jonge) vogel te pakken, zoals een mus, spreeuw of geelgors. In aantallen zijn de insecten het grootste deel van het voedsel. Denk hierbij vooral aan meikevers, mestkevers en ook in mindere mate aan rupsen en (nacht)vlinders. In natte perioden is de aanwezigheid van kort gras wenselijk om wormen te kunnen vangen. Dit alles zoeken ze binnen hun territorium, dat niet veel groter is dan 300-500 meter in doorsnee. De dichtheden van steenuilen kunnen dan ook in een zeer geschikt gebied erg hoog zijn. Dorpen als Anderen, Amen en Balloo zijn daarom zeer geschikt voor de steenuilen.

Figuur 2: Jonge uilen voor de nestkast (Ruurd Jelle van der Leij)

De aanwezigheid van rommelhoekjes heeft een positieve invloed op het voedselaanbod, maar misschien nog wel in meerdere mate de aanwezigheid van vee. Het liefst (hobby)vee dat het jaarrond buiten loopt en waardoor voldoende mest aanwezig is op het land en als mesthoop. Dit trekt insecten (mestkevers) en muizen aan die weer als voedsel dienen voor de steenuil.

Naast voedselaanbod is ook de aanwezigheid van schuilgelegenheid van belang. Buiten het broedseizoen moet er voldoende gelegenheid zijn om te schuilen tegen de aanwezige predatoren. De steenuil is geen toppredator en wordt op zijn beurt gegeten door andere roofdieren (indien ze de kans

krijgen). Bosuilen, buizerd, havik en steenmarter lusten allen wel een steenuil. Vooral van de steenmarter is bekend dat deze behoorlijke negatieve invloed kan hebben op de broedresultaten van de steenuil en daarmee ook op de populatie steenuilen.

Ook een geschikte nestlocatie is essentieel in een steenuilenterritorium. Vroeger broedden steenuilen vooral in hoogstamboomgaarden. Helaas zijn deze langzaamaan verdwenen en werden veelal vervangen door laagstam of halfstam vruchtbomen, aangezien bij deze bomen het voor de erfbewoners makkelijker is om het fruit te plukken. Echter hebben oude hoogstam fruitbomen (die wel 100 jaar oud kunnen worden) vaak holtes die geschikt zijn voor de steenuil als broedruimtes. Door het verdwijnen hiervan is er veel broedruimte verloren gegaan. Gelukkig is de steenuil vindingrijk en broedt ook regelmatig onder dakpannen en golfplaten. De laatste jaren zien we dat ook dit soort plekken schaarser worden door isolatie van woningen, verbouw van boerderijen tot woonhuis en sanering van asbestdaken. De steenuil is dus in toenemende mate afhankelijk geworden van kunstmatige broedruimtes, nestkasten.

1.2. Veranderend landschap

Het agrarisch landschap is in de afgelopen eeuw enorm veranderd. Gelukkig zijn er nog kleinschalige boerendorpen te vinden in de gemeente Aa en Hunze, die geschikt zijn voor de steenuil. Bijvoorbeeld: Bij

Anderen heeft tussen 1972 en 1986 schaalvergroting en ruilverkaveling plaatsgevonden. Waar voorheen ook buiten de dorpen in het kleinschalige boeren landschap in de houtwallen en singels ruimte was voor de steenuil, verdween die (gedeeltelijk) met de ruilverkaveling en werden de steenuilen verder en verder de dorpen in gedwongen. De houtwallen en singels, eigenlijk de snelwegen in het landschap, die ervoor zorgden dat de populaties steenuilen verbonden waren werden verbroken. Hierdoor is een kwetsbaardere situatie ontstaan voor de steenuil.

Ook barrières als de N33 en de N34 zijn voor de verspreiding van de steenuil niet gunstig. Hoewel het geen onneembare barrières zijn voor de steenuil is het risico met dergelijke wegen wel dat er meer verkeersslachtoffers vallen. Dit geldt niet alleen voor de steenuil, maar ook voor tal van andere dieren van het boerenland (kerkuil, steenmarter, das, etc...). Ook andere wegen zijn in de loop van de jaren drukker geworden, wat voor de steenuil meer risico's met zich meebrengt.

Figuur 3: Verkeersslachtoffer

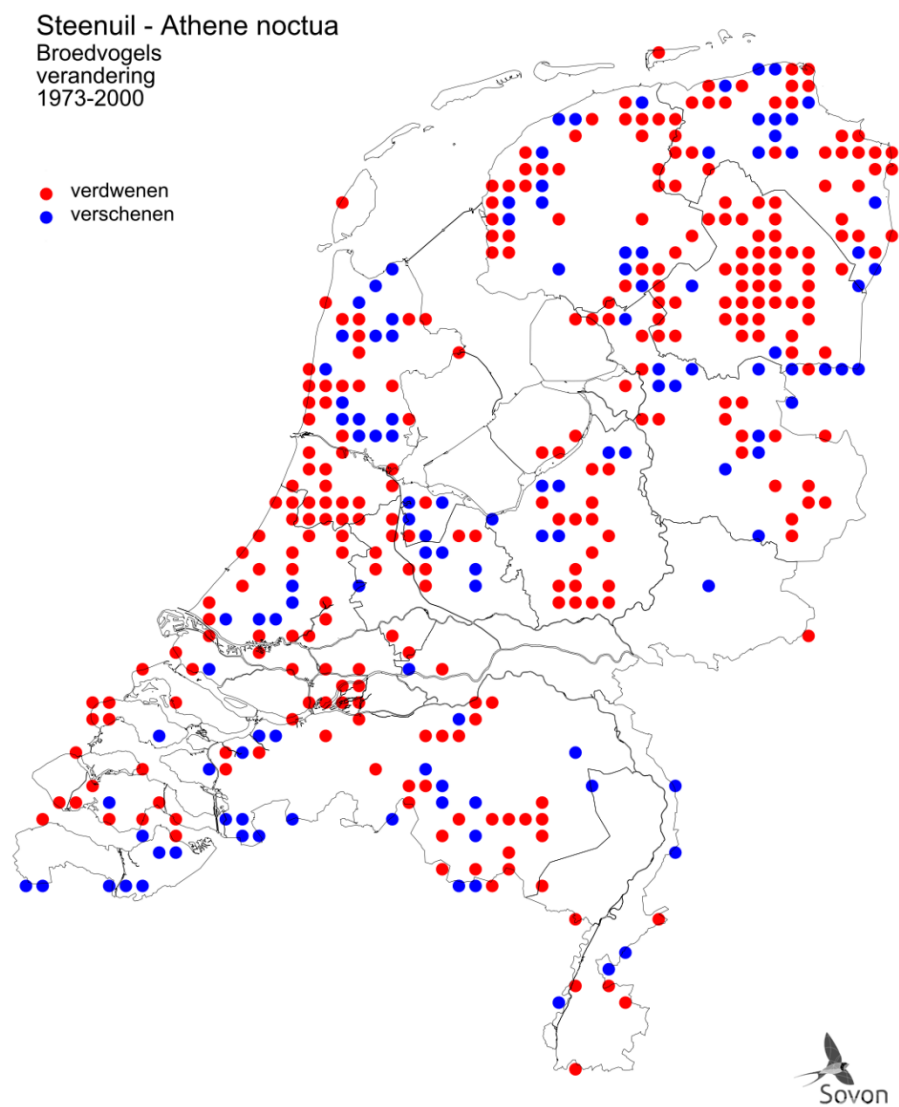
Naast wegen en een veranderend agrarisch landschap is ook de bouw van woningen, bedrijventerreinen en dergelijke van invloed op het aantal beschikbare geschikte territoria voor de steenuil.

1.3. Bestrijdingsmiddelen

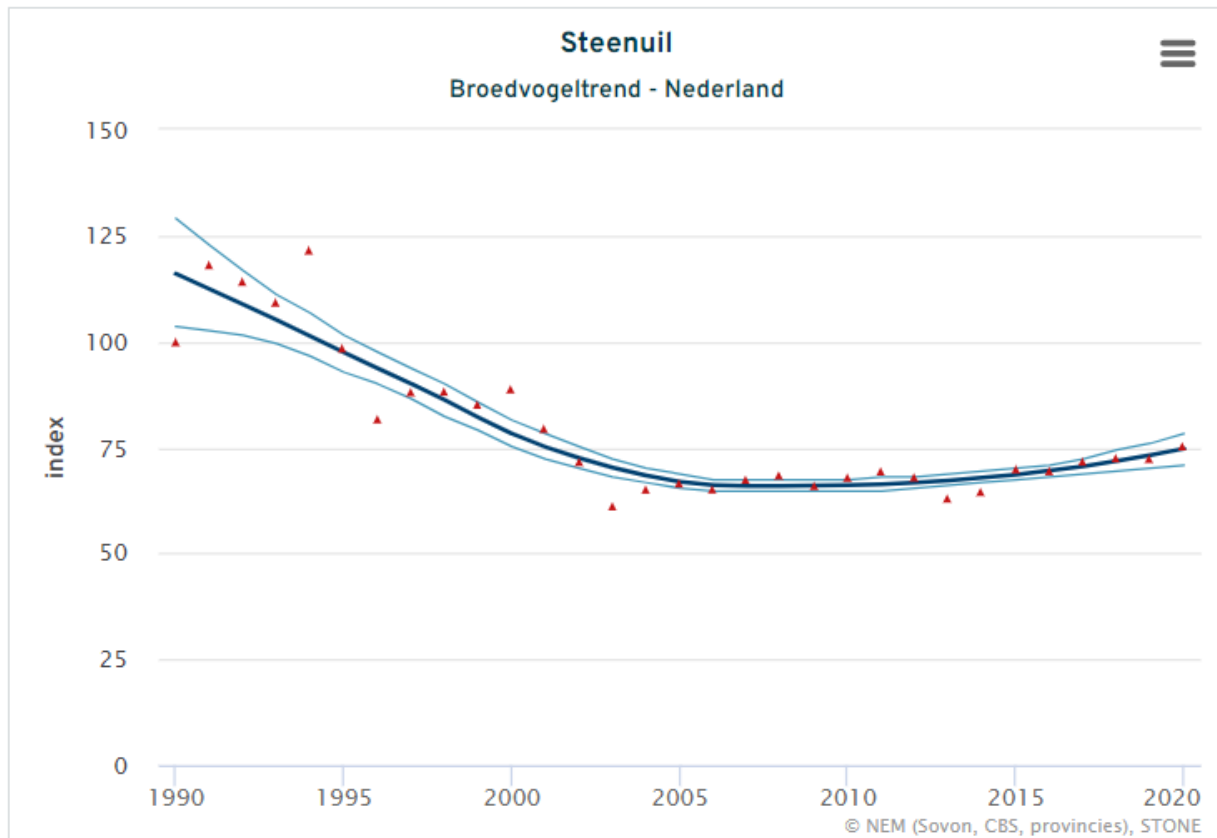
Het gebruik van bestrijdingsmiddelen/gewasbeschermingsmiddelen kan voor de steenuil een negatieve invloed hebben. De steenuil die qua voedsel een opportunist is en dus ook veel (grotere) insecten als voedselbron heeft zal hinder ondervinden indien er door gebruik van deze middelen minder prooidieren aanwezig zijn in een gebied. Opstapeling van deze middelen die de steenuil binnen krijgt via het voedsel kan de levensduur van de uiltjes verkorten. Ook het gebruik van middelen tegen muizen zijn hierbij van invloed. Deze invloed blijft niet alleen beperkt tot de volwassen dieren, maar kunnen ook schadelijk zijn voor de productie van goede eieren, het broedgedrag en overleving van kuikens.

1.4. Aantalontwikkeling landelijk

De landelijke ontwikkeling van de steenuil is na jarenlange afname nu gestabiliseerd. Opvallend is in de ontwikkeling hieronder tussen 1973 en 2000 dat de steenuil in grote delen van Drenthe is verdwenen. Eén van de redenen is de strenge winter van 1978-1979 geweest, waarin grote sneeuwbulen (stuifsnieuw) de weg voor de steenuil naar de prooien afsneden. Dit heeft geleid tot een enorme sterfte onder de steenuilen (maar ook kerkuilen en andere roofvogels). De steenuil verspreid zich over het algemeen over kleine afstanden en settelen zich vaak 1 tot 10 kilometer van waar ze geboren zijn, waardoor de uitbreiding van bestaande populaties, ondanks de inzet van vrijwilligers, vaak erg traag verloopt.

Figuur 4: Verandering populatie steenuilen 1973 – 2000 (bron: SOVON)

Figuur 5: Broedvogeltrend steenuil - Nederland (bron: SOVON)

Broedvogeltrend steenuil – Nederland

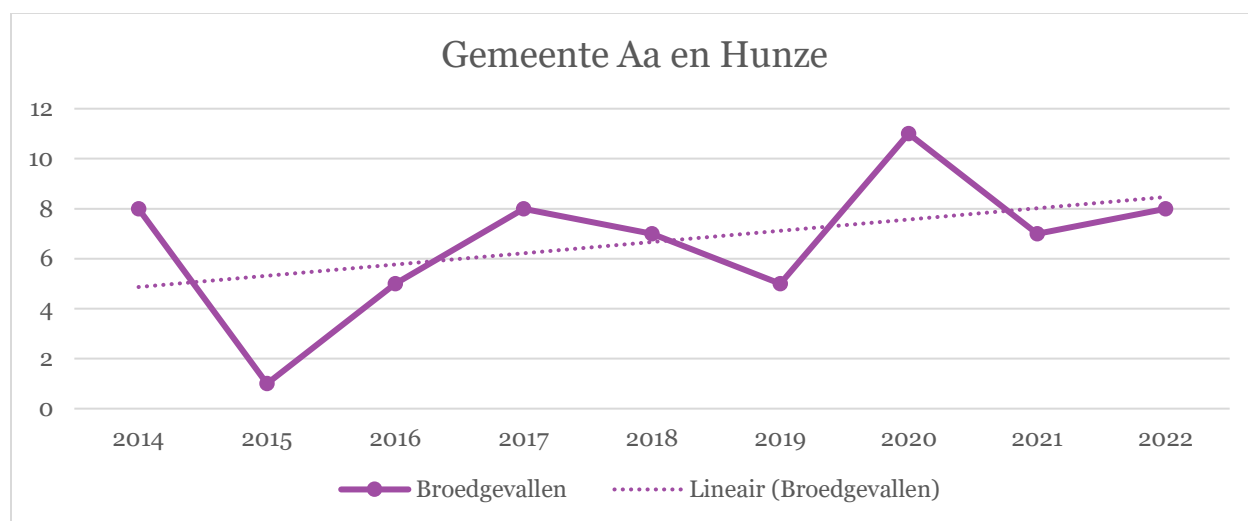
In Nederland is de steenuil sinds 1979 met zo'n 40% afgenomen. De vrije val tot circa het jaar 2005 lijkt gekeerd en de steenuilenpopulatie lijkt stabiel tot iets groeiend in Nederland. Helaas hebben we ook gezien dat de steenuil in Groningen en Friesland vrijwel verdwenen is. In Drenthe houdt de steenuil gelukkig stand door de intensieve inzet van vrijwilligers die de steenuil beschermen.

2. Ontwikkeling steenuilenpopulatie in de gemeente

Is de gemeente Aa en Hunze te vergelijken met de landelijke situatie? Het antwoord daarop is eigenlijk, nee. De situatie in de gemeente Aa en Hunze ligt ingewikkelder dan die van de landelijke populatie. De steenuilenpopulatie in de gemeente is namelijk één van de noordelijkste populaties van ons land. Daarmee is de populatie extra kwetsbaar. Waar in Overijssel de steenuilenaanwas vanuit zowel noordelijke richting (Drenthe), zuidelijke en westelijke richting (Gelderland), oostelijke richting (Duitsland) en kan komen, kan de populatie in Aa en Hunze eigenlijk alleen maar aangevuld worden met aanwas vanuit Zuidwest en Midden Drenthe, waar de populatie ook niet heel groot is.

2.1. Ontwikkeling 2014 - 2022

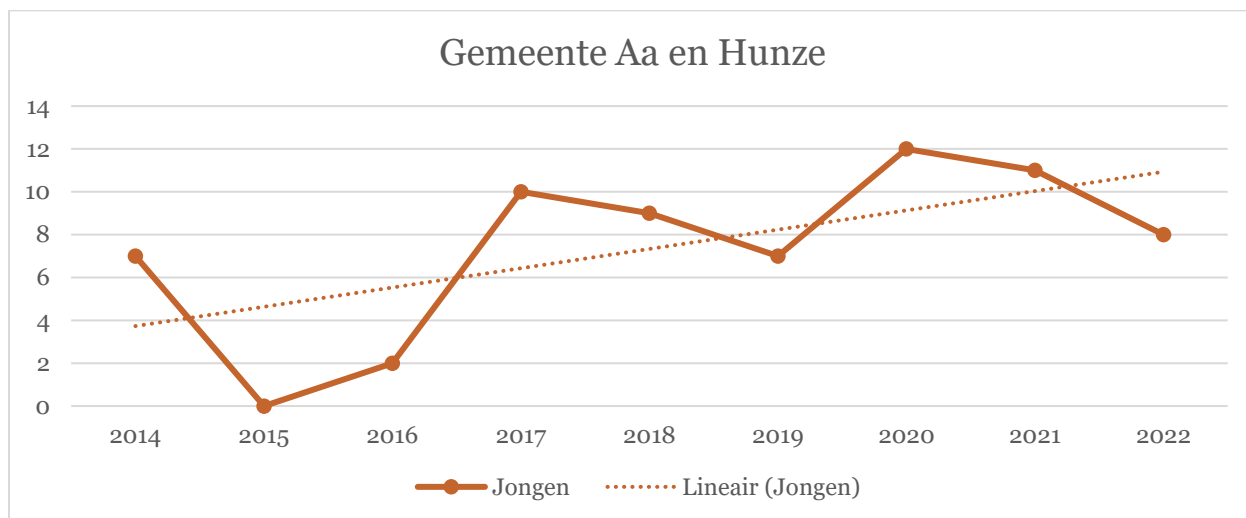
Qua broedgevallen van de steenuilen in de gemeente Aa en Hunze is door de Stichting Steenuilenwerkgroep Drenthe vanaf 2015 ingezet op het ophalen van (steeds meer) gegevens. De populatie die door de vrijwilligers gevolgd wordt is daarbij behoorlijk toegenomen. Het gaat nog steeds niet om grote aantallen en de populatie blijft kwetsbaar en de inzet van vrijwilligers onverminderd nodig, maar het gaat de goede kant op. In de tijd dat de werkgroepen begonnen met het beschermen van de steenuilen in 2007 (KNNV Assen) was er slechts één paartje aanwezig in Anderen en 1 paartje in Amen. Bij de werkgroep van het IVN Aa en Hunze is in het gebied een kleine 20 jaar geleden het laatste steenuiltje op de brink van Annen om het leven gekomen. Sindsdien heeft, door de inzet van de vrijwilligersgroepen de populatie zich enigszins weten te herstellen, zoals hieronder in de grafiek te zien is.

Figuur 6: Ontwikkeling broedgevallen steenuil - Aa en Hunze

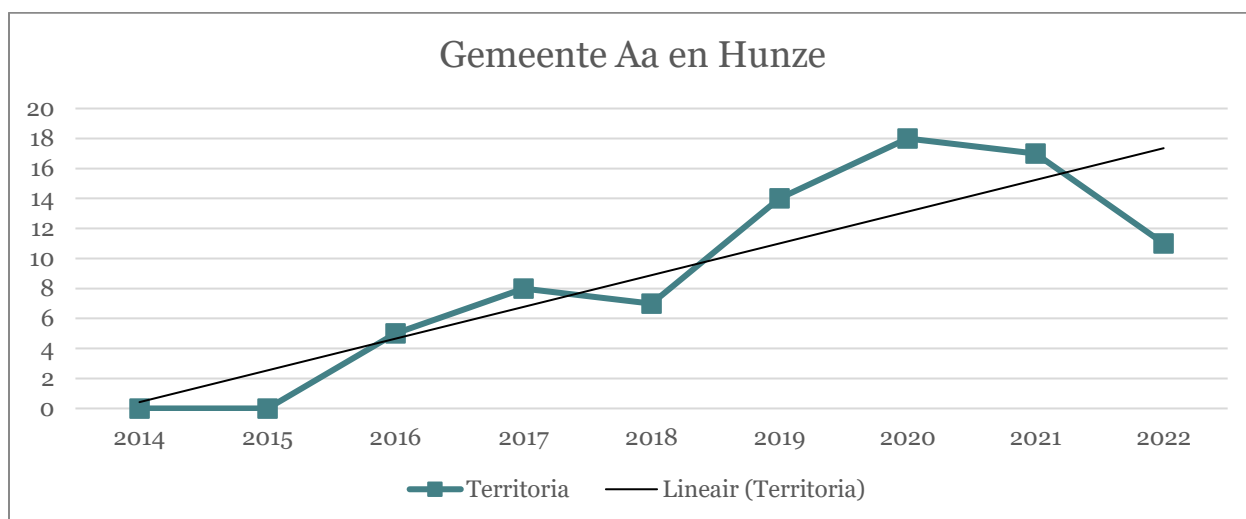
Het aantal broedparen is schommelend. Het gaat hierbij om het aantal broedparen waarvan met zekerheid een broedsel is vastgesteld in de gemeente door de verschillende werkgroepen. Wel moet hierbij een duidelijke kanttekening gemaakt worden. In de gemeente Aa en Hunze lijken de steenuilen, meer dan in andere delen van de provincie, de voorkeur te hebben voor onbereikbare broedlocaties. Vaak is dit onder de dakpannen, bij een schoorsteen, hoog op het dak. Dit zijn voor vrijwilligers onmogelijke locaties om veilig te controleren en daarom worden deze niet altijd gevonden en geregistreerd. Alleen bij een zeker broedgeval, dus als er een nest vastgesteld is of jongen zijn gezien, dan wordt deze in de telling meegenomen. De trendlijn laat een mooie gemiddelde toename zien in het aantal broedgevallen door de

jaren heen. Ook in het aantal vermoedelijk uitgevlogen jongen (grafiek hieronder) is een stijgende trend te zien. Uiteraard houdt dit verband met het aantal broedgevallen.

Figuur 7: Ontwikkeling uitgevlogen jongen steenuil - Aa en Hunze

Het broedsucces lijkt de afgelopen jaren iets toegenomen. Het aantal uitgevlogen jongen heeft ervoor gezorgd dat het aantal territoria is toegenomen in het gebied. De laatste jaren wordt het aantal territoria steeds beter in beeld gebracht. De werkgroepen inventariseren de territoria in februari en maart door het afspelen van het geluid van de steenuil. De mannetjes roepen terug en op deze manier wordt het aantal territoria vastgesteld. Uiteraard zijn er goede en mindere jaren (2019 en 2022). Meestal verloopt dit in een cyclus van 4 jaar. Dit is inherent aan de stand van de veldmuizen, die zich ook via deze cyclus ontwikkelt. Ook in het aantal territoria is een stijgende trend te zien. Echter is hierin ook goed te zien dat 2022 een jaar is met minder territoria. De territoriuminventarisatie is sterk afhankelijk van het weer, de dichtheid van een populatie en het aantal keren dat een werkgroep tijd heeft om hiervoor op pad te gaan.

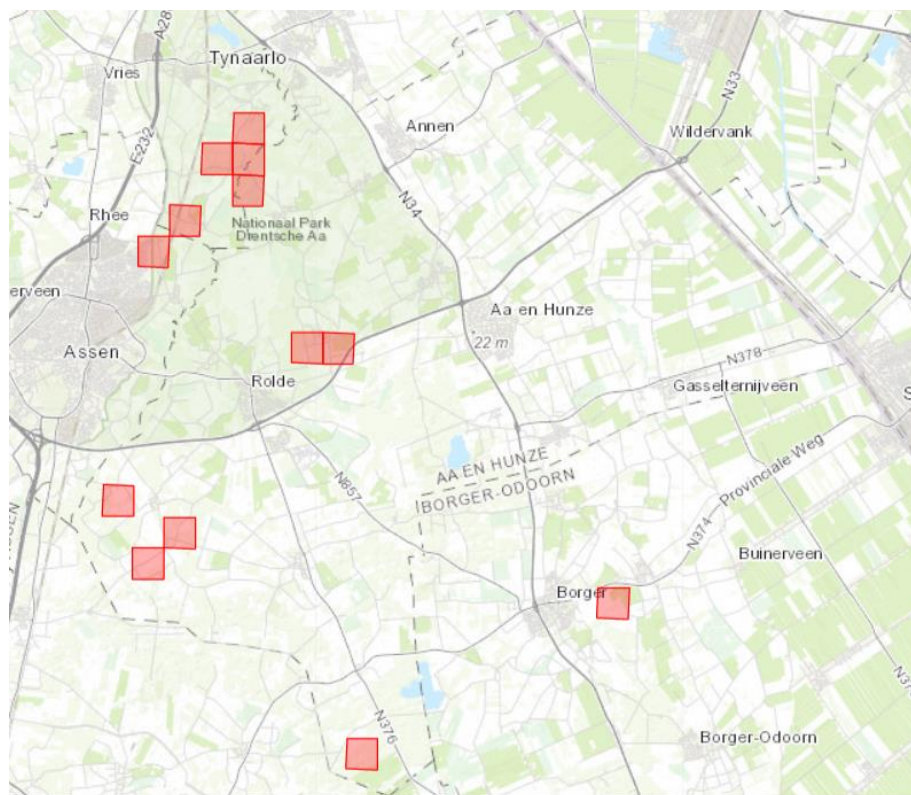

Figuur 8: Ontwikkeling territoria steenuilen - Aa en Hunze

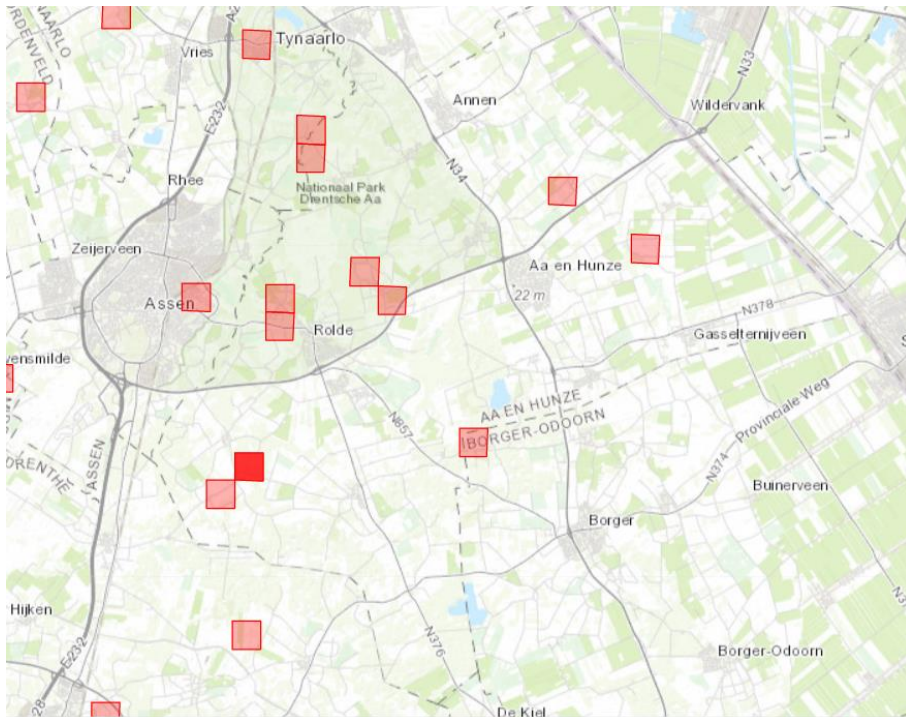
2.2. Waarnemingen via waarneming.nl door de jaren heen

Op basis van de verspreidingskaarten hieronder kan geconcludeerd worden dat de steenuil in de gemeente Aa en Hunze in toenemende mate waargenomen wordt. Dit geldt overigens ook voor de aangrenzende gemeenten. Dit zou een zeer positieve ontwikkeling zijn voor de steenuilen in de gemeente, aangezien er dan vanuit meerdere richtingen nieuwe aanwas kan komen voor de steenuilenpopulatie. Echter gaan het hier om waarnemingen, dus ook om zwervende steenuilen die op zoek zijn naar een eigen territorium. Ook de aanwezigheid van deze steenuilen is een positief iets. Dat betekent dat er in die omgeving meer jonge steenuilen geboren worden die een plekje voor zichzelf zoeken.

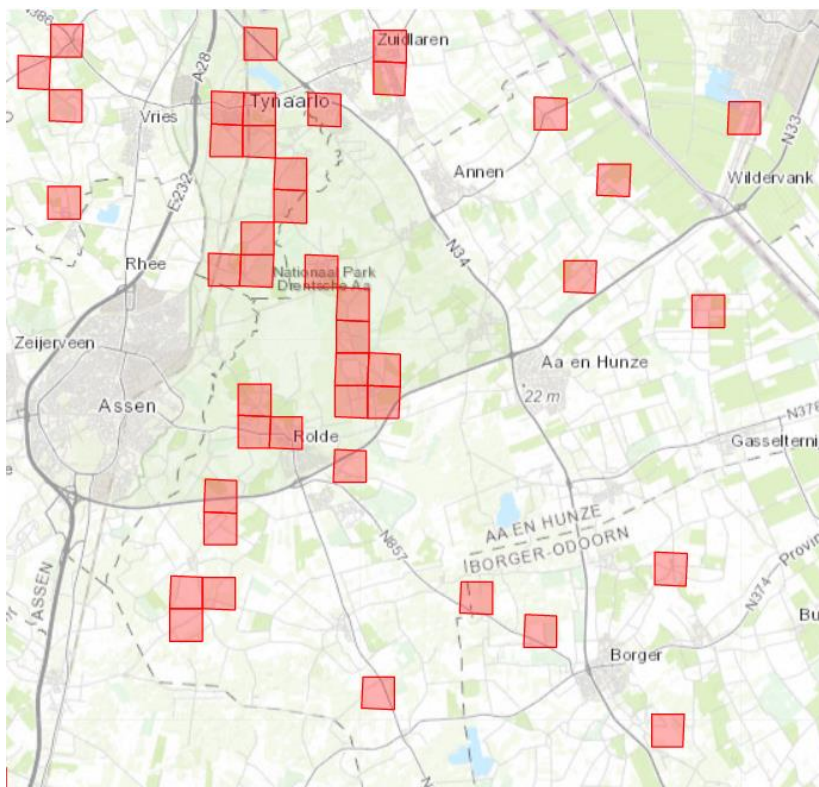
Een onzekere factor in deze kaarten is het waarnemerseffect. Doordat meer mensen zich bezighouden met het observeren van vogels, en daarmee ook de steenuil, is het mogelijk dat er meer steenuilen ingevoerd worden. Als het echter vergeleken wordt met de groei in territoria en nesten dan komt het beeld dat geschetst wordt vanuit waarneming.nl wel overeen.

Figuur 9: Waarnemingen Steenuil 2005 - 2010 (bron: waarneming.nl)

Figuur 10: Waarnemingen Steenuil 2011 - 2015 (bron: waarneming.nl)

Figuur 11: Waarnemingen Steenuil 2016 - 2022 (bron: waarneming.nl)

3. Behaalde resultaten tussen 2018 en 2022

3.1. Uitgevoerd door Landschapsbeheer Drenthe

Vanaf 2018 zijn er door Landschapsbeheer Drenthe in opdracht van de Gemeente Aa en Hunze samen met bewoners maar liefst 25 erven heringericht ten behoeve van de Steenuilen. De uitvoering van dit advies werd een project met als doel het vergroten van de kennis en het draagvlak voor het behoud en de verbetering van de steenuilenbiotoop bij erfbewoners in het buitengebied. Het leefgebied van de steenuil wordt hierbij verbeterd door gerichte maatregelen op de erven te nemen. De prioriteit lag daarbij het belangrijkste leefgebied in de gemeente van de soort, namelijk het Drentse Aa gebied.

Figuur 12: Voorbeeld van een herinrichting van een erf

Inmiddels zijn er 25 eigenaren bezocht en zij hebben adviezen ontvangen voor de inrichting en het beheer van hun erf om dit (nog) steenuilvriendelijker te maken. Er wordt gekeken naar maatregelen als het aanleggen van fruitboomgaarden, meidoornhagen, graanveldjes enz. In samenwerking met de steenuilenwerkgroep Drenthe wordt bepaald of erven ook in aanmerking komen voor het plaatsen van een steenuilenkast. Dankzij de provincie Drenthe, de Nationale Postcode Loterij en de gemeente Aa en Hunze kunnen materialen zoals plantgoed en nestkasten beschikbaar worden gesteld. Het project liep af in 2021 en in totaal zijn er vijfentwintig erven geschikt gemaakt.

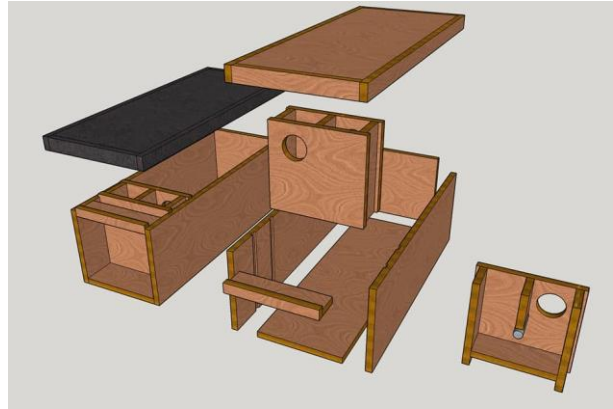
Met de aanpassing van de erven in het aangewezen gebied wordt er gewerkt aan een toekomstbestendig landschap waarin de steenuil zijn plek vindt. Door stepping stones (de erven) te creëren in het landschap die geschikt zijn als steenuilentritorium wordt gewerkt aan het verbinden van de verschillende lokale steenuilenpopulaties die in de dorpen aanwezig zijn.

3.2. Uitgevoerd door de werkgroepen

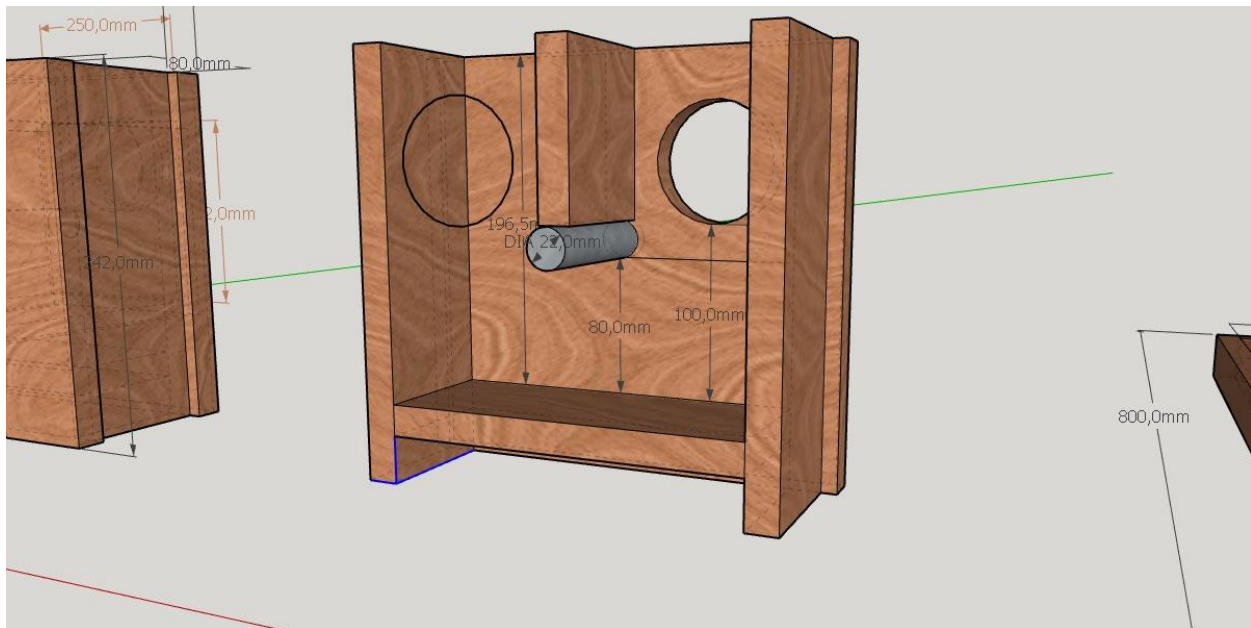
In de afgelopen jaren is er door de werkgroepen in de gemeente Aa en Hunze vol ingezet op het vervangen van oude nestkasten door marterbestendige nestkasten, het bijhangen van nestkasten, veilig werken op hoogte, informatieverstrekking en nog veel meer. Hieronder een greep uit de facilitering die vanuit de Stichting Steenuilenwerkgroep Drenthe is gedaan aan de vrijwilligersgroepen in de gemeente.

3.2.1. Nestkasten

In de periode die nu loopt zijn er 42 nestkasten beschikbaar gesteld aan de werkgroepen. Deze mogelijke nestlocaties zijn van essentieel belang voor de steenuilen. Bij gebrek aan natuurlijke nestholtes, door het verdwijnen van oude bomen, isoleren van woningen en renovatie, zijn nestkasten voor de steenuilen een steeds belangrijker wordende nestlocatie.

Figuur 13: Nestkast voor steenuil

Figuur 14: "marterbestendige" sluis in steenuilennestkast

3.2.2. Veiligheid

De werkgroepen zijn voorzien van veiligheidshesjes om het werk veilig uit te voeren. Met name de geluidsinventarisatie (territoriuminventarisatie) wordt in het donker langs de weg uitgevoerd. Daarbij is zichtbaarheid van essentieel belang voor veiligheid van de vrijwilligers.

Klimgordels zijn beschikbaar gesteld voor het veilig werken op hoogte. De cursus hiervan volgt in 2022. Door corona-maatregelen heeft deze niet eerder kunnen plaatsvinden. Ook hier zijn kosten mee gemoeid die ten goede komen aan het veilig en efficiënt uitvoeren van het vrijwilligerswerk ten behoeve van de steenuilen.

Daarnaast is de veiligheid voor de steenuilen zelf een belangrijk iets. Door het beschikbaar stellen van steenuilveilige drinkbakken voor vee is de kans op verdrinking voor de steenuilen sterk kleiner geworden.

Figuur 15: Steenuilveilige drinkbak

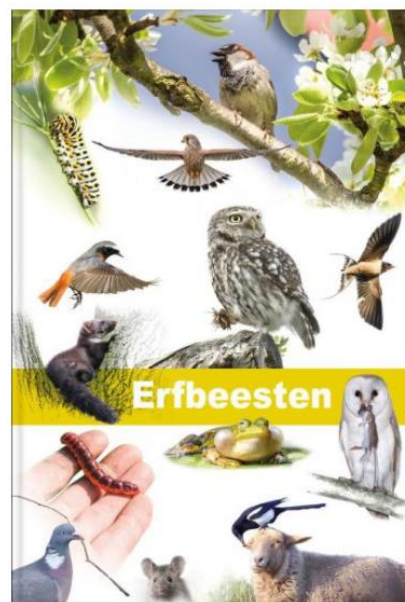

Figuur 156: Verdrongen steenuil in veedrinkbak

3.2.3. Informatievoorziening

Informatievoorziening is van belang om draagvlak te creëren voor de steenuilen bij bewoners, erfeigenaren, maar ook een breder publiek. Er zijn in de looptijd van het project meerdere lezingen verzorgd in Aa en Hunze. Uiteraard is daar één van de bijeenkomsten met alle gebiedspartijen bij de start van het project, maar ook bij de jeugdgroep in Gieterveen heeft een presentatie en activiteit (braakballen pluizen) plaatsgevonden.

Ook het bezoeken van markten om lokale mensen te voorzien van informatie over de steenuilen is zeer effectief gebleken. Geregeld kwamen er op de markten mensen aan de kraam die iets wisten over de steenuilen of graag hun erf ingericht zouden zien voor de steenuilen. Op deze manier werd er kennis overgebracht, maar ook zeker kennis gehaald door de vrijwilligers over het gebied en de steenuilenpopulatie.

Figuur 16: Erfbeestenboekje

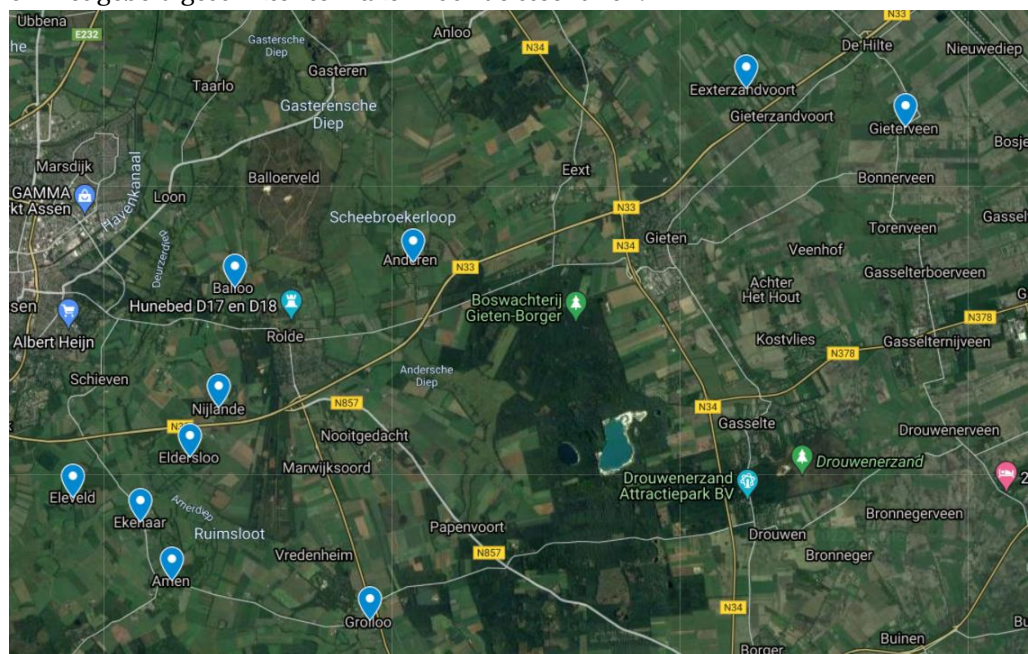
3.2.4. Onderzoek steenuilenpopulatie

De werkgroepen hebben als basis het onderzoek en behoud van de steenuil in en voor de gemeente Aa en Hunze. De belangrijkste werkzaamheden hierbij zijn: territoriuminventarisaties, nestcontroles, ringen van de (jonge) uilen, schoonmaken van de nestkasten, vervangen van nestkasten en het bijplaatsen van nieuwe nestkasten op geschikte locaties.

4. Aanbevelingen

4.1. Waar liggen kansen

In de gemeente Aa en Hunze liggen kansen om de steenuilenpopulatie verder te laten ontwikkelen. Sinds enkele jaren wordt er jaarlijks bij Gieterveen gebroed door een paartje steenuil en in 2021 kwam daar een paartje bij in Eexterzandvoort, die ook in 2022 nog aanwezig bleek te zijn. Nu is het de uitdaging om dit gebied verder in te richten voor de steenuil. Dat kan door erfverbetering (zie 4.2.) en door het ophangen van nestkasten (zie 4.3.). Op deze manier kan de populatie (hoe klein en kwetsbaar deze ook is) een beter uitgangspunt geboden worden om zich uit te breiden. Ook is inzet op het maken van verbindingen tussen bestaande populaties bij Balloo en Anderen naar Eexterzandvoort en Gieterveen van essentieel belang om deze populaties met elkaar te laten uitwisselen en zo een sterkere populatie te ontwikkelen in Aa en Hunze. Op de kaart hieronder is te zien waar in 2021 territoria en/of broedgevallen zijn vastgesteld door de vrijwilligersgroepen. De populaties Eexterzandvoort-Gieterveen zouden via Eext en rand Gieten met elkaar verbonden kunnen worden. Daarnaast liggen er ook nog kansen bij Nooitgedacht en Marwijksoord om het gebied geschikter te maken voor de steenuilen.

Figuur 17: Verspreiding steenuil over dorpen. (per dorp soms meerdere territoria)

4.2. Erfverbetering

Door het kleinschalig aanpassingen doen in nog net niet geschikte biotopen voor de steenuil kan er gewerkt worden naar een geschikte biotoop. Door de aanplant van landschapselementen, zoals houtwallen en singels, maar ook kleinere aanpassingen op erven zijn voor de steenuil van essentieel belang in het behoud of aanleggen van geschikte biotoop. Deze kleinschalige elementen op een erf bestaan bijvoorbeeld uit: aanleg en herstel meidoorn hagen, aanleg en herstel van hoogstam fruitboomgaarden, beschikbaar stellen van steenuilenkasten voor deze erven en aanplant van notenbomen. Maar even belangrijk is het advies m.b.t. het aanleggen van een mesthoop, muizenruiter of takkenril voor het bevorderen van het voedselaanbod voor de steenuilen.

De gemeente kan haar inwoners, boeren en burgers, stimuleren om hun erf steenuil vriendelijker in te richten. Hierbij is het van belang om aan te sluiten bij bestaande steenuilenpopulaties. Inzet is daar nodig waar kansen liggen. Deze liggen nu vooral in het koppelen van de steenuilenpopulaties van Anderen en Balloo met die van Eexterzandvoort en Gieterveen. Daarnaast is het raadzaam om in het gebied waar de kwetsbare populaties aanwezig zijn, zoals Eexterveen en Gieterveen in te zetten op erfverbetering.

Vanuit Eexterzandvoort zijn er al bewoners die graag met een dergelijk project mee zouden willen doen en de steenuilen een warm hart toedragen. Maar ook inzet op het herinrichten van erven rondom de bestaande bolwerken kan effect hebben op de olievlekwerking waarnaar gestreefd wordt met dit project.

Wanneer een erf geschikt is (gemaakt) voor de steenuil vanuit het project kan de steenuilenwerkgroep een nestkast komen ophangen en deze in de jaren daarna in het onderzoek en de bescherming van de steenuilen meenemen in de controles.

Een dergelijk project zou heel goed door Landschapsbeheer Drenthe uitgevoerd kunnen worden, evenals in de periode 2018 – 2021 is uitgevoerd op 25 erven.

4.3. Ondersteuning werkgroepen

De werkgroepen die bezig zijn met de bescherming van de steenuil in de gemeente Aa en Hunze zijn:

1. Steenuilenwerkgroep IVN Aa en Hunze
2. Steenuilenwerkgroep IVN Zuidlaren
3. Steenuilenwerkgroep KNNV Assen
4. Steenuilenwerkgroep Borger

Figuur 18: Verdronken steenuil in drinkbak

De werkgroepen van IVN Aa en Hunze en KNNV Assen bestrijken het grootste deel van de gemeente en de werkgroepen van IVN Zuidlaren en Borger zijn aan de randen van de gemeente actief. Echter zijn deze werkgroepen ook van essentieel belang om de bestaande broedpopulaties te koppelen aan bestaande populaties buiten de gemeente of om de populatie te laten groeien tot buiten de gemeente, om zo een robuustere populatie op te bouwen. Ook in de randzones van de gemeente Aa en Hunze, en dan met name in de gemeente Tynaarlo, zien we de afgelopen jaren een toename in het aantal waarnemingen van de steenuilen. In de broedgevallen zien we dat nu nog niet volledig terug, maar we hebben goede hoop, dat met verbeteringen in het landschap ook die gebieden kunnen zorgen voor een grotere en minder kwetsbare populatie steenuilen.

Figuur 19: Steenuilveilige drinkbak

Het ondersteunen van deze werkgroepen met steenuilveilige drinkbakken, nestkasten, veiligheidsmateriaal, informatiemateriaal voor bewoners, en dergelijke materialen is van essentieel belang om de vrijwilligerswerkzaamheden goed en veilig uit te voeren. Door het beschikbaar stellen van een relatief klein bedrag voor dit soort zaken wordt veel goodwill gekweekt bij de groepen en dit werkt positief in de motivatie om een stapje extra te doen in de gemeente Aa en Hunze in de bescherming van de steenuilen.

4.4. Ringonderzoek

Het uitvoeren van een ringonderzoek kan grote meerwaarde hebben om de populatie nog beter in beeld te krijgen. Door zo veel mogelijk steenuilen te ringen (wat nu ook al zo veel mogelijk gebeurt) in combinatie met het terugvangen van de steenuilen in de nestkasten kan een ruime dataset aan gegevens worden verzameld. Hierdoor is onderzoek mogelijk naar verspreiding (dispersie), leeftijdsopbouw van de populatie en overleving, uitwisseling tussen populaties en in hoeverre er sprake is van inteelt binnen de populatie steenuilen. Op basis van deze gegevens zouden eventueel uit te zetten uilen vanuit de vogelopvang gericht uitgezet kunnen worden binnen de populatie steenuilen in de gemeente Aa en Hunze.

4.5. Inpasbaar maken nieuwbouw

Bij de bouw van woningen en industrieterreinen in steenuilengebied is het belangrijk dat er gekeken wordt naar compenserende maatregelen voor de steenuil. Dat kan bijvoorbeeld door een zoom aan te leggen met hoogstamfruitbomen, houtwallen en singels en het inrichten van kleine weides waar begrazing mogelijk is door schapen en/of paarden. Uiteraard is het creëren van overhoekjes, mesthopen, muizenruiters, houthokken van toegevoegde waarde voor het prooiaanbod voor de steenuilen. Dit in combinatie met het aanbieden van nestgelegenheden in de vorm van nestkasten voor de steenuil.

4.6. Compenserende maatregelen bij renovatie en verbouw

Bij renovatie en verbouw van boerderijen komt het regelmatig voor dat de broedlocatie voor de steenuilen verloren gaat. Deze zit dan vaak onder dakplaten of onder dakpannen. Wettelijk gezien is het een verplichting om bij renovatie een quickscan flora en fauna uit te voeren. Daarnaast zijn nestlocaties

jaarrond beschermd (ook buiten broedseizoen mogen deze niet weggehaald of ongeschikt gemaakt worden. Het is relatief eenvoudig om in deze gevallen een verplichting (liefst in goed overleg) in te stellen om compenserende maatregelen te treffen op het erf. Denk hierbij aan het creëren van nestgelegenheid in de vorm van nestkasten op het erf en/of op aangrenzende erven. Als Stichting Steenuilenwerkgroep Drenthe willen we mensen niet beperken m.b.t. het energiezuiniger maken van woningen of verbouw en zouden we adviseren om samen tot een constructieve oplossing te komen (in goed overleg). Vanuit de budgetten die beschikbaar gesteld worden door de gemeente zouden we bewoners in zulke gevallen kunnen faciliteren met een nestkast of andere zaken die ten goede komen aan het steenuilenterritorium. Uiteraard altijd in samenwerking met de lokale werkgroep.

Vaak werken de erfbewoners hier graag aan mee en is dit in goed overleg prima te regelen. Enige bewustwording hiervoor kan wel gecreëerd worden door bovenstaande mee te nemen in de toekenning van (verbouw)vergunningen door de gemeente.

4.7. Voorlichting

Vanuit de Stichting Steenuilenwerkgroep Drenthe proberen we op verschillende manieren, samen met de lokale werkgroepen en Landschapsbeheer Drenthe voorlichting te geven in de gemeente Aa en Hunze. Dit door op markten met een kraam met materialen mensen te voorzien van informatie, het geven van lezingen en het aanbieden van kinderactiviteiten (i.s.m. lokale werkgroepen). De afgelopen jaren hebben we jaarlijks verschillende markten in de omgeving bezocht met onze kraam, onder andere op de Balloohoeve en bij de Blauwen bessen kwekerij in Gasselternijveen.

Daarnaast hebben we in het ervenproject van Landschapsbeheer Drenthe een rol gehad in de voorlichting van geïnteresseerden en hebben we verschillende lezingen verzorgd. Daarnaast hebben we in het kerkje in Gieterveen een kinderactiviteit verzorgd voor de jeugdgroep van IVN Aa en Hunze.

5. Financieel plan

Indien mogelijk zou het zeer wenselijk zijn indien voorgenoemde activiteiten (hoofdstuk 4) uitgevoerd kunnen worden in het kader van het ambassadeurschap voor de steenuil door de gemeente Aa en Hunze. Hiermee zijn in enkele gevallen budgetten gemoeid om dit mogelijk te maken.

5.1. Landschapsbeheer Drenthe

(Rechtstreekse afstemming met Landschapsbeheer Drenthe – Kathelijn de Maeijer / Stefan Pronk nodig voor dit onderdeel.)

5.2. Stichting Steenuilenwerkgroep Drenthe

De volgende materialen verwachten de groepen in de gemeente Aa en Hunze de komende jaren (per jaar) nodig te hebben om het beschermingswerk zo optimaal mogelijk te doen.

		Aantal	Bedrag	Totaal
1.	Nestkasten KNNV Assen (Nico Rommes)	8	€ 75,00	€ 600,00
2.	Nestkasten IVN Zuidlaren (Wim Peters)	8	€ 75,00	€ 600,00
3.	Ringonderzoek (vrijwilligersvergoeding, km-vergoeding, ringen)			€300,00
4.	Steenuil veilige drinkbakken 65 Liter	5	€ 39,99	€ 199,95
5.	Steenuil veilige drinkbakken 110 Liter	5	€ 59,99	€ 299,95
6.	Diversen (veiligheid een informatie)			€ 150,10
	Totaal			€ 2150,00

6. Bronnen

Handleiding Broedbiologisch Onderzoek Steenuil, STONE, 2011

Steenuilen, Peter en Wies Beersma / Arnold van den Brug, 2007

Onderzoeksgegevens Stichting Steenuilenwerkgroep Drenthe, 2022

Maatregelencatalogus “Steenuil onder de Pannen, STONE, 2009

Erwijzer Steenuil en Streeplijst, STONE, 2011

Steenuil, STONE, 2015

Steenuil onder de pannen, Vogelbescherming Nederland e.a., 2006

www.waarneming.nl, steenuil, 2022

www.sovon.nl, steenuil, 2022